

הרב ברוך תאנה

חבל עזה והפלשתים

א. כבוש עולי מצרים	א. גלית
ב. שמשון — תחילת הישועה	ב. דוד
ג. גבורה אלקית	ג. רוח גבורה
ד. המאבק בפלשתים	ד. ערלת פלשתים
ה. חולשת ישראל	ה. השימוש בתכונתם של הפלשתים
ו. סימנים לעתיד	ו. החרב והמלכות
ז. ארון ה' בשבי הפלשתים	ז. השטות והשגעון
ח. סיום תקופת משכן שילה	ח. הליצנות והצחוק
ט. מפלת ישראל ונפילת ארון ה' ותכליתה	ט. נצחון הפלשתים
י. התגברות ישראל מכח ארון ה' ושמואל	י. ההתקפה על ירושלים
יא. מלחמת שאול ויהונתן	יא. סופם של הפלשתים
יב. התעצמות הפלשתים ושפל מצבם של ישראל	יב. הנבואות לעתיד לבוא
יג. גבורת יהונתן והשפעתו	יג. ההתיישבות באשקלון בתקופת המשנה
יד. חטאו של שאול	יד. עזה
ה. דוד וגלית	יד. המלחמות לשחרור עזה
	טו. עזה — עוזה של ישראל

א. כבוש עולי מצרים

בצאת ישראל ממצרים לבוא לרשת את הארץ — "לא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים, כי קרוב הוא, כי אמר אלוקים: פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה" (שמות יג, יז). הפלשתים הם הכח המתנגד לכניסתם של ישראל לארץ, ע"כ הם מוזכרים מיד בזמן התגבשות ישראל לעם, בצאתם ממצרים. הפלשתים פלשו לארץ בכח הזרוע, למרות שלא להם הארץ, והם שואפים לשלוט ולמלוך על ארץ זו, ובכך למנוע את ישראל מלממש את זכותם וחובתם.

חבל עזה והפלשתיים

ישראל הם הפכם בגמור, הם הולכים לארצם בדבר ה' והבטחתו, כי הוא הקובע גבולות לעמים ולממלכות. לא בכח חילם הם יוצאים ממצרים, אלא ע"י השגחה אלקית ניסית, הפועלת לברר ולהאיר את אורם של ישראל בעולם. אמנם נצטרך להלחם בעצמנו את מלחמות ה', לעורר את גבורתנו ועוצמתנו הפנימית, על מנת להלחם בכל הרשע וכיעור, אך לא זהו יסוד היות חיינו הישראליים.

נצחון ישראל על פלשתיים הוא רק כשה' נלחם לישראל, בין בפעולה ניסית עליונה, ובין בפעולה טבעית אנושית הנובעת מתוך אמונת אמת, במלחמתו של ה' בגויים. על כן בקריעת ים-סוף, כשנודעה יד ה' במצרים, "חיל אחז (גם את) יושבי פלשת" (שמות טו, יד). כי בזאת כבר נודע לעמים כולם בסתר ליבם, כי ישראל עם ה' הוא, וכוחו מאלקיו, ודבר ה' אשר דיבר טוב על ישראל בארצו לא ישוב ריקם.

עכ"פ לא בדרך הקצרה והמהירה יכנסו ישראל לארצם, אלא הכבוש יתחיל דוקא מעמי כנען, שמרכזם הקשה היה ביריחו. סביב סביב ילכו ישראל, עד שיתחשלו ויתחזקו למלחמה. ואח"כ קמעא קמעא יתחזקו ישראל בארצו, ולאט לאט תתגבר ותתאדר התודעה הלאומית האלוקית בקרבם, עד בוא האומה לתכלית גיבושה, בהנהגה ממלכתית מדינית כדבר ה'. או אז תהיה יד ישראל תקיפה על אויביהם, ושוב לא ינוסו וירתעו בראותם מלחמה.

ואכן כך מסופר בספר יהושע, כי אף לאחר כבוש רובה של א"י, עדיין "הארץ נשארה הרבה מאד לרשתה" (יהושע יג, א). בכלל הארץ הנשארת היו "כל גלילות הפלשתיים וכל הגשור: מן השיחור אשר על פני מצרים ועד גבול עקרון צפונה" (שם ג). חבל ארץ זה כלל את חמשת סרני פלשתיים: "העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי והעקרוני, והעוים" (שם ד), והוא היה בתחומי ארץ כנען המובטחת, אשר ישראל עדיין לא הורישוה.

ראשון כובשי חבל עזה מידי הפלשתיים היה שבט יהודה. הערים: עקרון אשדוד ועזה וסביבותיהן מנויות בכלל ערי נחלת שבט יהודה (יהושע טו, מה-מז). עקרון היתה הצפונית שבהן, ועזה הדרומית. נראה שגת (שלא נזכרה בין ערי יהודה) כלולה היתה בחבל עקרון, ואשקלון (וכנ"ל) בחבל אשדוד. כך גם

הרב ברוך תאנה

מפורש בספר שופטים "וילכד יהודה את עזה ואת גבולה, ואת אשקלון ואת גבולה, ואת עקרון ואת גבולה" (שופטים א, יח). שבט יהודה זה, שממנו תצמח מלכות ישראל השלימה, הוא, הוא — כאילו לבדו, כובש ומשחרר את ערי ישראל אלו, מידי הפלשתים.

אולם לא כבוש גמור ולא ירושה שלימה היתה ירושה זו, כי עוד יתקוממו הפלשתים להצר ולהרע לישראל בהמשך. "ויהי ה' את יהודה וירש את ההר, כי לא הוריש את יושבי העמק — כי רכב ברזל להם" (שם יט). רק באופן חלקי היה ה' עם יהודה, כי עוד לא זמנה של מלכות ישראל השלימה להתקומם.

בתקופת השופטים הזו התברר כי **הפלשתים הם כעין שבט ורצועה ביד ה' לנסות את ישראל וליסרם, כדי שיתחזקו באמונה ובגבורה כנגדם, לנחול את הארץ ולהקים בה מלכות כדבר ה'.** וכך נאמר למשל: "ויחר אף ה' בישראל וימסרם ביד פלשתים" (שופטים י, ז) וכן "ויתנם ה' ביד פלשתים ארבעים שנה" (שם יג, א).

ב. שמשון — תחילת הישועה

1. גבורה אלוקית

תחילת התקוממות ישראל לגבורת מלכותם השלימה התחילה ע"י שמשון, שעליו נאמר: "והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים" (שופטים יג, ה). תשועת ישראל היא היחלצותם מכל הקמים עליהם, בהופעת תכונתם העצמית החירותית, המתנשאת ברוממותה מעל כל הגויים והממלכות. לעומת זאת ענינם של הפלשתים הוא ההיפך הגמור. הם לעולם ינסו להצר לישראל, לשעבדם ולמשול בהם, למנוע את חירותם ועצמאותם, ובכל אלו להראות כי ההצלחה האנושית והנצחון המדיני בידי הטבע הוא, ורק בכח יגבר איש על רעהו, ועל עניני האמונות והדעות הבל המה.

שמשון נבחר כשליח ה' וכשליח האומה, ללמד, כי **הגבורה** (שהיא יסוד השלטון והעצמאות של האומה בארצה) **רק מאת ה' היא.** על כן מאת ה' היתה זאת שאמו תהיה עקרה, ורק בדבר מלאך ה' תפקד ותלד בן. מצות הנזירות המיוחדות שנצטוה אמו, ואח"כ שמשון עצמו, מורה על קדושתו

חבל עזה והפלשתיים

העילאית של הגוף החזק והנמרץ, המלא חיוניות של גבורה אלקית. "נזיר אלוקים יהיה הנער מן הבטן עד יום מותו" (שופטים יג, ז). – זאת כדי להורות שכוחו וגבורתו האנושית היו מעין דוגמא של מעלה (סוטה י ע"א), מעין הכח והגבורה האלוקיים.

"ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול" (שופטים יג, כה). רוח ה' יכולה להיות רוח חכמה ובינה או רוח דעת ויראת ה' (ראה ישעיהו יא, ב). על שמשון שרתה רוח ה' במובן של "רוח עצה וגבורה" – קרבת אלקים יחד עם גבורה חמרית. "היתה שכינה מקשקשת לפניו כפעמון" ועם זה "עקר שני הרים גדולים וטחנן זה בזה", "שמשון דן את ישראל כאביהם שבשמים", ומאידך "הגין בכח על כל ישראל" (סוטה ט ע"ב); "שעה שהיתה רוח הקודש שורה עליו היו פסיעותיו כמצרעה ועד אשתאול" (ילק"ש שופטים סי' סט). כל זאת היה כדי להורות, כי לא נבדלת היא הגבורה האנושית מכח ההשגחה האלקי, אדרבה, ככל שיוסיף הגוף קדושה ורוממות אלוקית כך יוסיף הגוף הטבעי עצמה וגבורה.¹

2. המאבק בפלשתיים

"תחילת קלקולו של שמשון בעזה היה" (סוטה ט ע"ב). "זילך שמשון עזתה וירא שם אשה זונה ויבוא אליה" (שופטים טז, א). תוקף קדושתו של שמשון "נזיר האלקים" – איננה ניתנת לתיאור ולהבנה, לנו – בעלי תאורת החומר שהיצר הרע מושל בנו. אבל למי שכוחו וגבורתו מיד ה' המה, מבטן ומלידה, וקדושת גופו, רצונותיו וחיייו – קיימים לעולם, כל עוד לא יסיר ה' השגחתו ממנו, לא יתכן שיבוא לכלל טעות רק מצד תאורת היצר.

א"כ צריך להבין למה הלך שמשון אחר עיניו, ולמה איוה לדבר טמא, ובחר להנשא דוקא לבנות פלשתיים הערלים. התשובה היא "כי תאנה הוא מבקש מפלשתיים" (שם יד, ד) – "עלילה בקש כדי להתגרות בהם" (רש"י). שמשון רוצה לבטל את שיטתם וטענתם השקרית של הפלשתיים, מגמתו היא להוכיח

1. ראה: הראי"ה קוק, אורות, ישראל ותחיתו יא; עולת ראייה ב עמוד שסז.

הרב ברוך תאנה

כי כל גבורתם כאין וכאפס היא לעומת הגבורה האלקית, שהוא מגלה את כחה בעולם כעת. הוא חפץ להורות כי בעל כרחם יהיו ישראל בעלים ואדונים על הפלשתים ועל ארצם.

נשואי שמשון לבנות הפלשתים אחרי גירם רומזים על היחס בין ישראל לפלשתים העתיד לבוא. כי עתידה כל גבורתם האנושית של הפלשתים להסתפח אל ישראל, ולשמש את ישראל עצמם.

גבורת הפלשתים תהיה כחולשת נשים לעומת גבורתם של ישראל, ולא יוכלו להם. עלילת ההתגרות באה להורות **כי לא בשכנוע, בהסבר או בלימוד יהיה ניתן לנצח את כח השלטון הפלשתי – פלשתינאי, כי אם בכח מלחמה וגבורה עלאית קדושה**. כי רק בזאת תתגלה החירות העצמאית הישראלית העליונה.

ואכן בתחילת דרכו של שמשון לפלשתים, בעודו מקיף את הכרם לבדו, כדי להתרחק מאיסור יין ושיכר, נפגש באריה "וישסעהו כשסע הגדי" (שופטים יד, ו). מלך חיות היער לא עמד בפני כוחו וגבורתו. בגויתו של אריה זה נאספו הדבורים ומלואה דבש. שמשון ראה בזה רמז מן השמים לצדקת דרכו במלחמה עם הפלשתים. **כי הם הלא מתיצבים מול ישראל כארי, ומנסים להפיל על ישראל אימה ופחד**, אך לא יצליחו בכך, ומיד כאשר תשרה על ישראל רוח קדושה וגבורה מאת ה', ישועו ויאבדו עד מהרה. במקומם יתפתח מרדה דבש טוב למאכל, המחזק ומגביר את כחם האלקי של ישראל. כך **תהפך "ארץ פלשתים" להיות חלק מארץ ישראל "ארץ זבת חלב ודבש"**.

3. חולשת ישראל

אך שבטי ישראל שבדור שמשון חלשים היו, ופוחדים על נפשם. גבורת המלחמה של שמשון לא היתה נחלת העם כולו. עוד לא הגיע זמנה של התעוררות הגבורה הכללית כפי שנהיה אח"כ בזמן יונתן בן שאול ודוד מלך ישראל. על כן רק תחילת התשועה היתה על יד שמשון.

אחרי שהפרו הפלשתים את הבטחותיהם לשמשון מנהיג ישראל, החליט הוא לנקום בהם, והכה בהם "שוק על ירך מכה גדולה" (שופטים טו, ח).

חבל עזה והפלשתיים

שבטי ישראל לא הצטרפו אליו, ולא הזדהו עם מעשיו, וכשבאו אליהם פלשתיים בטענות, הלכו לאסור את שמשון ולתיתו בְּשֶׁבֶים. הצטדקותם הנפחדת היתה: "הלא ידעת כי מושלים בנו פלשתיים, ומה זאת עשית לנו" (שופטים טו, יא), כאילו שמשון גבור ישראל הוא הממיט אסון על כל האומה. אך שמשון אומר להם: להיפך! – "כאשר עשו לי (תחילה) כן עשיתי להם" (שם). **הפלשתיים הם הרוצים בכל עת להתנקם ממני ומכם, להצר את רוחינו ואת עוז נפשינו, הם המתחילים, והם הגורמים רעה לישראל ולעולם כולו.** לכן כנגד רשעות זו שקמה כנגדנו, מוכרח הייתי לעשות כן להם – אמר שמשון. (שמעתי מהרב א' קלונסקי).

אך ישראל חשבו להועיל יותר בדרך התפייסות וכניעה, ולהמנע מ"להרגיז" "ללא טעם" את "מלכות" הפלשתיים. לכן אסרוהו ונתנוהו בשבי הפלשתיים.

"ופלשתיים הריעו לקראתו" (שופטים טו, יד) – כי הן לזאת ציפו וחיכו שנים רבות, לשמוח לאיד מפלתו של מנהיג ישראל, זהו גם תמצית עניינם הפנימי, תרבותם השפלה והמכוערת. רוח ה' גברה בו למען כבודם של ישראל, ולמען בער האויליות הזו, הלועגת לכל יקר וקדוש, על כן "בלחי החמור הכיתי אלף איש" (שופטים טו, טז). החמור המורה על תכונת החמריות, נהיה אז שבט חובלים בידי המנהיג הקדוש מבטן, ובכח הקדושה הגנוזה שבחמריות, הטעונה פדיון בשה הוכו הפלשתיים הערלים מכה רבה.

4. סימנים לעתיד

"ויקם בחצי הלילה, ויאחז בדלתות שער העיר (עזה) ובשתי המזוזות, ... ויעלם אל ראש ההר, אשר על פני חברון" (שופטים טז, ג). בחצות הלילה עת בסתר סתרים מתחיל אור הבקר של גאולת ישראל להופיע, עת אשר הכה ה' כל בכור בארץ מצרים ועת אשר קם דוד מלך ישראל להתייחד עם קונו ולעורר את שחר הגאולה, אז קם גם שמשון.

אחרי עשרים שנה ששפט ודן את ישראל, הוא רוצה לסמן את גמר הפעולה אשר החל לעשות. להראות לפלשתיים כי כחם ומבצריהם, אשר הם

הרב ברוך תאנה

סומכים עליה, לא לעד יעמדו, בפני מלכות ישראל. ע"כ הוא לוקח את הדלתות והמזוזות של שערי העיר, 60 אמה, ונושאן במעלה ההר אל מול פני חברון.

מול קברותיהם של אבות האומה, שלהם הובטחה ארץ כנען כולה.

מול נחלתו של כלב בן יפונה משבט יהודה שלחם בגבורה נגד הענקים יושבי הארץ.

ומול מקים תחילתה של מלכות בית דוד, שעוד תצמח ותתגלה ברבות השנים, לגמור את המלחמה בפלשתיות, אשר החל שמשון.

ג. ארון ה' בשבי הפלשתים

1. סיום תקופת משכן שילה

"הנה אנכי עושה דבר בישראל" – אמר ה' לשמואל, "אשר כל שמעו תצילנה אזניו" (שמואל א, ג, יב). דבר זה הוא נצחון הפלשתים על ישראל ולקחתם את ארון הקודש – ארון ה', בשבי. נבואתו הראשונה של שמואל, מייסד מלכות ישראל, היתה על נפילת ארון ה' בשבי הפלשתים. מפלה זו גרמה את מותו עלי, הכהן הגדול המכהן בשילה. המהלך האלוקי של העברת ארון ה' לירושלים ובית המקדש, נעשה בעקיפין ובאופן תמוה לכאורה, דוקא ע"י הפלשתים.

יש לזכור, כי המשכן בשילה, אשר בו היה ארון ה', היה משכן זמני. בדורו של שמואל כבר הגיעו ישראל למצב בו הם יכולים להתאחד לממלכה אחת, לעבודת ה' קבועה ונצחית, בירושלים עיר הנצח שבליבם של ישראל. הכהונה הוכנה בישראל, כדי לגלות את קדושתם של ישראל, ולקרבם אל הקודש, – "וקדשתו (את הכהן), כי את לחם אלקיך הוא מקריב, קדוש יהיה לך כי קדוש אני ה' מקדשכם" (ויקרא כא, ח). אולם בני עלי, חפני ופנחס, עשו את ההיפך, ביזו את הקדשים שהביאו בני ישראל, וגם פרצו את העם בעריות: "ישכבון את הנשים הצבאות פתח אוהל מועד" (שמו"א ב, כב). ע"כ תמה תקופת משכן שילה הזמנית, והגיע הזמן לברר ולהראות מהו "הענין האלקי" השוכן בתוכם של ישראל, ומהו סוד קדושתו.

חבל עזה והפלשתיים

2. מפלת ישראל ונפילת ארון ה' ותכליתה

המלחמה הראשונה שהיתה לישראל כעם, בימי שמואל, היתה נגד הפלשתיים. "ויצא ישראל לקראת פלשתיים למלחמה... ויערכו פלשתיים לקראת ישראל" (שמו"א ד, ב).

אף כי מאת ה' היתה שינגפו ישראל לפני הפלשתיים וכדברי נבואת שמואל לעיל). בכל זאת יש להתבונן מה חסרון היה להם בשעת המלחמה עצמה. ונראה כי אף שהיה שמואל מנהיג, כמו שנאמר: "ויהי דבר שמואל לכל ישראל" (שמו"א ד, א), וידעו כל ישראל כי "נאמן שמואל לנביא לה" (שמו"א ג, כ), לא התגלתה שום התעצמות של רוח גבורה בישראל עצמם. **רפיון היחס אל הקודש בישראל, גרם גם רפיון ביחס לגבורת המלחמה על כבודם של ישראל.** גם נראה מהפסוקים, שהפלשתיים הם שתקפו את מחנה ישראל, ובראשם של ישראל לא עמד מלך לוחם, המוביל ומעוררם למלחמה.

ההוכחה לדבר היא צורת מלחמתם של ישראל: ארון ה' הובא רק כ"סגולה" לנצחון בקרב. זהו יחס חיצוני ומרוחק אל הקודש, ללא תפילה ופניה ישירה לאלקי אמת, וללא אמונה ובטחון בה' הנותן להם כח לעשות חיל. על תרועה הגדולה שהריעו ישראל בבוא הארון אליהם, אמר הקב"ה "נתנה עלי קולה, על כן שנאתיה" (ילק"ש שמואל סי' קג), כי היתה זו שמחה ריקנית חסרת משמעות רוחנית ותועלת מעשית.

הפלשתיים ידעו היטב מה כחו של ארון ה': "אוי לנו, מי יצילנו מיד האלוקים האדירים האלה. אלה הם האלוקים המכים את מצרים בכל מכה במדבר" (שמו"א ד, ח).

אז נלקח ארון האלקים בשבי וגלה כבוד מישראל (שם ד, כב), כדי **שיתעוררו ישראל להתאחד יותר ולהתחזק במלכותם נגד הפלשתיים.** כעת שהדבר המקודש ביותר נמצא בידי זרים, לא נותר להם אלא להתחזק באמונה עמוקה, שההשגחה האלקית תפעל לחזק את כחם וגבורתם הטבעית "האנושית"

הרב ברוך תאנה

של ישראל. "ה' איש מלחמה" צריך להתגלות מעתה דרך גבורת המלחמה שלהם עצמם. צריכים להתרגל ולהתחנך לזה, שאין סומכין על הניסים, וכל שכן לא על "סגולות", אפילו של עניינים מקודשים מאד.

ארון ה' בשבי הפלשתים הוא בדוגמת שרה אמנו שנלקחה בשבים, ויד ה' שפעלה קשות נגד אלקיהם והכתה את גופם בחליים קשים עד מות, הוא כדוגמת יד ה' שפעלה נגד אנשי אבימלך. גם שילוחם חזרה את ארון ה' מתוך כבוד ויראה יחד עם מתן תשורה של התפייסות, היה בדוגמת שילוחה של שרה חזרה לבית אברהם, מתוך הערצה וכבוד לאבות האומה ולאליהם. **ללמדנו שכל** "נצחונם" של הפלשתים על ישראל, רק מדומה הוא, וזמני בלבד, ותכליתו לברר את אפסות כחם מול אלקיהם של ישראל. זה אמנם בירור קשה וכואב, אך הוא הכרחי ונחוץ לטובתם של ישראל והאומות כולן.

3. התגברות ישראל מכח ארון ה' ושמואל

חזרת ארון ה' לגבולות ישראל, אחרי נדודיו בגלות ארץ הפלשתים, שינתה את אופים של ישראל. מעתה ידעו הם את סוד קדושתו וידעו לשמור עליו ולכבדו כראוי. אז הוכשרו הלבבות, בדבר שמואל, להסיר את אלילי הגויים מתוכם, ולהתנער מהתרבות הנכרית שתפסה מקום בצבור הישראלי הרחב (שמו"א ז, ג-ד). ישראל התעלו והכירו כי התרבות הישראלית המסורה להם ע"י התורה והמצוות, היא המיוחדת והמתאימה להם, וכי רק מתוך הכרה והרגשה זו יוכלו להתאחד לעם ולהתגבר על אויביהם "ויעבדו את ה' לבדו".

או אז, כשנקבצו כל ישראל כאחד, בתפילה ובתשובה ובטהרת הלב לפני ה', עלו פלשתים על ישראל בשנית. "ויהי שמואל מעלה העולה, ופלשתים נגשו למלחמה בישראל" (שמו"א ז, י). כל ישראל מתעלים ומתרוממים ע"י עבודתו של שמואל הנביא, מנהיג האומה, ודוקא בגלל עילויים והתרוממות ענינם האלוקי, מתגבר גם כח עזותם וחוצפתם של הפלשתים כנגד ישראל. אך במצב של דבקות זו, צדיק גוזר והקב"ה מקיים, וההשגחה האלקית מוציאה לפועל וגומרת את אשר מתחיל ונעשה בהתעוררות התחתונים. ע"כ כאשר "ויזעק

חבל עזה והפלשתיים

שמואל אל ה' בעד ישראל" (שם ט), ענהו ה': "וירעם ה' בקול גדול ביום ההוא על הפלשתיים ויהמם, וינגפו לפני ישראל" (שם י). הפעולה האלקית הזו חזקה את גבורתם ובטחונם של ישראל "וירדפו את פלשתיים...ויכנעו הפלשתיים ולא יספו עוד לבוא בגבול ישראל. ותהי יד ה' בפלשתיים כל ימי שמואל" (שם יא, יג).

מצבם זה השלם של ישראל, לפי ענינה של תקופת שמואל, הביא לכך ששבו הערים אשר לקחו פלשתיים מיד ישראל, "ויהי שלום בין ישראל ובין האמורי" (שם יד).

ד. מלחמת שאול ויונתן

1. התעצמות הפלשתיים ושפל מצבם של ישראל

שאול התמנה למלך עפ"י רצון העם וגם עפ"י בחירת ה' בדבר שמואל הנביא. הוא גם הוכיח את עצמו ויכולתו במלחמתו נגד העמונים (שמו"א יא). הפלשתיים אמנם אינם נלחמים בו, בתחילת דרכו, אך נוצר מצב משונה ותמוה מאוד: "וחרש לא ימצא בכל ארץ ישראל, כי אמרו פלשתיים פן יעשו העברים חרב או חנית. וירדו כל ישראל הפלשתיים, ללטוש איש את מחרשתו ואת אתו... והיה ביום מלחמת ולא נמצא חרב וחנית ביד כל העם אשר את שאול ואת יונתן..." (שמו"א יג, יט-כב).

מצב זה הוא מדכא, מושפל ועלוב. הלא גם בשביל פרנסתם זקוקים ישראל לפלשתיים! לא רק שאין כאן עצמאות בטחונית, אלא גם לא עצמאות כלכלית! כיצד התהפך מצבם של ישראל ממנצחים ולוחמים לכנועים ונרדפים. האם בלא שום מלחמה הצליחו הפלשתיים לבטל את כל מרכזי התעשייה וחרושת הברזל של ישראל? או שמא ברצון ובהסכמה נתנו ישראל את כל אשר להם לפלשתיים? ואולי לנכח התגברותם של צבאות הפלשתיים חשבו ישראל שבהשלימם איתם, ובהיכנעם להם, לא ילחמו בהם פלשתיים, ושקט ושלוה ישררו בארצם, ולא ירע להם. והדבר צריך ביאור.

עכ"פ **דוקא בתחילת כינון "צבא ישראל"** הראשון תחת ידי מלכות ישראל שביד שאול, התגברה והתעצמה ה"ישות" הפלשתית. "ויבחר לו שאול שלשת אלפים מישראל" (שם יג, ב) — "ופלשתיים נאספו להלחם

הרב ברוך תאנה

עם ישראל שלושים אלף רכב, וששת אלפים פרשים ועם כחול אשר על שפת הים לרוב" (שם, ה).

נראה הדבר שהמוני בית ישראל פחדו והתרחקו מכל מלחמה, אפשר שטוב היה להם שהפלשתים ממנים נציבים משלהם לגביית מיסים ולשלטון מקומי בכל מקום בא"י, ובלבד שלא יצטרכו להתמודד עם הבעיה הפלשתית בכל עוצמתה. מצב מדכא ומשפיל זה נועד, בסוד ההשגחה האלקית, דוקא כדי לעורר את ישראל, לדרוש את כבוד מלכותם, לדרוש את עצמאות מדינתם ולהראות את עוז גבורת ממשלתם, בדבר ה'. **רק בהתרוממות קרנם של ישראל על פלשתים בדבר ה', תוכל להתכונן ולהתייסד ממלכת העולמים הישראלית.** זו היתה שעת המבחן האלקי, למלכות שאול, בעת ההיא.

2. גבורת יונתן והשפעתו

יונתן בן שאול, הוא המגלה את הערך האלקי, הנצחי והאידיאלי, שבמלכות שאול אביו. "ויד יונתן את נציב הפלשתים אשר בגבע" (שם יג, ג). יונתן ממשיך את פעולתו של שמשון, ומציל את כבודם של ישראל ועצמאותם. הוא אינו חושש להתגרות בפלשתים, אפילו ששעתם מצליחה בידם לשעה בעולם הזה (ע' ברכות ה ע"ב), כי הוא מכיר את ערך צדקותו הגמורה ואת מידת שלימות אמונתו ובטחונו באלוקיו.

גבורת יונתן נובעת מגבורתו של ה', על כן מחזק הוא את עצמו ואת נערו ואומר: "כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט" (שמו"א יד, ו). ועל כן גם כאשר נאספים כל הפלשתים בהמוניהם ונערכים למלחמה, הוא נגש לבדו (עם נושא כליו) בלא פחד ומכה בפלשתים. גבורת יונתן מוסיפה חיזוק ותוקף לעמדת אמונתם ובטחונם של ישראל.

אמונתם של ישראל בה' פועלת על המציאות, ע"כ אז נפל על הפלשתים פחדם של ישראל, אף שהיה זה בניגוד ליחסי הכוחות שביניהם. פחד הפלשתים גרם שיכשילם פיהם לומר "עלו אלינו" (שם יב), אז ידע יונתן "כי נתנם ה' ביד ישראל" (שם). ומכתו הנועזת ב"מצב הפלשתים" הערלים גרמה שתהיה "חרדה במחנה בשדה ובכל העם, המצב והמשחית חרדו גם המה, ותרגז הארץ, ותהי לחרדת אלקים" (שם יד, טו). המוני בית ישראל שבתחילה התחבאו

חבל עזה והפלשתיים

"במערות ובחוחים ובסלעים ובצריחים ובבורות" (שם יג, ו), והעברים שברחו מעבר לירדן מזרחה, לגלעד ולבשן, **אותם שחשבו שאין לבעיה זו פתרון, וכי עדיף להשלים עם המצב, נאזרו כעת גבורה, והצטרפו לאחיהם הלוחמים באמונה, נגד הפלשתיים הנסיים**, "ויושע ה' ביום ההוא את ישראל" (יד, כב-כג).

צבא ישראל בימי שאול הוקם דוקא בגלל המלחמה בפלשתיים "ויעל שאול מאחרי פלשתיים, ופלשתיים הלכו למקומם. ושאול לכד המלוכה על ישראל, וילחם סביב בכל אויביו... (יד, מו-מז). "ותהי המלחמה חזקה על פלשתיים כל ימי שאול, וראה שאול כל איש גבור וכל בן חיל ויאספהו אליו" (שם, נב).

3. חטאו של שאול

מלכות שאול היתה זמנית ולא האריכה ימים. סיבת הדבר היתה כי לא שמר לקיים את דברי ה' שנמסרו ע"י שמואל הנביא, ונטה אחרי העם. חטאו הראשון של שאול היה עוד במלחמה הראשונה נגד הפלשתיים, בה היה צריך לחכות לבואו של שמואל וקרבו. אך משראה שאול כי העם בורח ומתפזר וכי הוא נשאר כמעט לבדו במערכה, נחפז ולא המתין לשמואל. רצון ה' היה כי תפילת שמואל וקרבו יחזקו את רוח האמונה והבטחון, וישראל ימשיך מתוך כך את המלחמה בפועל נגד הפלשתיים. הכח הצבאי המדיני צריך להיות מאוחד ומחובר אל הכח הנבואי האלקי בישראל, כדי לרומם את מצב האומה ולנצח את אויביה הפלשתיים. ועצם העובדה שמלך ישראל לא שומע אל דבר ה' שע"י נביאיו וחכמיו שבכל דור ודור, היא עצמה הגורמת שממלכתו לא תאריך ימים. ע"כ אמר שמואל לשאול: "נסכלת, לא שמרת את מצות ה' אלקיך אשר צוך... ועתה ממלכתך לא תקום" (יג, יג-יד).

א"כ במלחמה של שאול ויהונתן נגד הפלשתיים, נושעו ישראל ע"י גבורת יהונתן שהיתה מתוך אמונה בהשגחה האלוקית. ומאידך, לעומת זאת, מלכותו של שאול, נחלשה ונשפלה רק בגלל ששאול לא רומם את העם לודאות של אמונה בה' ע"י שמואל הנביא.

ה. דוד וגלית

"ופלשתים עומדים אל ההר מזה וישראל עומדים אל ההר מזה, והגיא ביניהם" (שמו"א יז, ג). בסוד סתר ההשגחה העליונה פועלות מגמות אלוקיות, הגורמות למלחמות ולזעזועים בתחתיות ארץ, כדי להופיע ענינים נשגבים ונעלים באומה הישראלית. כך יש להתבונן על ערכה ומקומה של מלחמת פלשתים זו, שע"י גלית. כי מיד לאחר שמאס ה' בשאול מלהיות מלך (שמו"א טו), ומיד אחר שנמשח דוד למלך בהצנע בביתו שבבית לחם (שם טז), אספו הפלשתים את מחנותיהם למערכה מלחמתית מכרעת וחצופה מאוד נגד ישראל, ע"י גלית (שם יז). רואים איפוא, שהחולשה הרוחנית של המלכות בישראל מחד גיסא, והמוכנות של האומה להקמת מלכות אמיצה בדבר ה', — מאידך גיסא — גרמו כעת להתחזקות הישות הפלשתית בכל עצמתה, כפי שיתברר בהמשך מאמרנו.

1. גלית

בראש מחנה הפלשתים עומד ענק הקורא לישראל למלחמת יחידים, שבהכרעתה יתברר מי הם אדוני הארץ האמיתיים, ומי עבדים להם. בענקיות אימתנית זו בא לידי ביטוי כל ענינם של הפלשתים. הפלשתים טוענים כי הגודל הגופני, העוצמה החמרית וכל האמצעים המתכתיים המשוכללים הם המכריעים והקובעים בשלטון חיי העולם, ואילו ישראל נלחמים את מלחמות ה' בארץ, להודיע כי "לה' הארץ ומלואה" וכי "לא בחיל ולא בכח" יגבר איש, כי אם בדבר ה' וברצונו ייעשה וייקבע כל אשר בארץ.

ההשגחה העליונה הביאה הפעם לידי כך, כי דוקא ענק כגלית יעמוד בראש צבא הפלשתים, כדי שאמונתם של ישראל בכל מלוא ודאותה והחלטיותה תצא לפועל, כנגד רשעות חצופה זו. ולצורך מלוא האמונה של ישראל, בדבר סגולותם וענינם האלקי הנעלה מאד, היה צריך שיצא דוד למערכה כשהוא נער, שאינו בקיא במערכות המלחמה, או בשמוש בכלי מלחמה.

חבל עזה והפלשתיים

גלית הענק מחרף את "מערכות ישראל" בעזות ובחוצפה גלויה, הוא יודע שעצם עמדתו כנגד שלטון ישראל על הארץ, היא סתירה לכל המהלך האלקי של גאולת ישראל, מאז ההבטחה לאבות, ומאז יציאת מצרים והכניסה לארץ, ועד הנה. **פחדם של ישראל ואי יכולתם להתמודד עם הבעיה הענקית העומדת מולם, ודאי הולידו תמיהות רבות ביחס לתהליך גאולתם של ישראל, וערך סגולתם ע"פ האדמה.** לא בעיה מספרית היא זאת כבימי שמואל, ולא רבוי רכב ברזל וכלי מלחמה נצבים כעת מולם, כי אם הטלת אימה, בחוצפה כנגד עצם העצמאות של ישראל בארצו. גם יונתן אשר העז בעבר להכות בפלשתיים, עשה זאת, רק ע"פ סימן אלקי, שאכן נפל פחד ישראל על הפלשתיים, אך כעת מול העזה של חוצפה כזאת לא התעורר להראות את כוחו ויכולתו.

2. דוד

דוד יוצא נגד גלית רק מצד כבודו של מקום וכבודם של ישראל. לא בשביל עושר גדול או כבוד מלכים יצא דוד למערכה זו. הערכת המצב הצבאית של דוד הינה ודאית ומוחלטת בלא שום פקפוק. "כי מי הפלשתי הערל הזה, כי חרף מערכות אלקים חיים" (שמו"א יז, כו). מי שמחרף ומגדף את נצח ישראל אין לו שום קיום ממשי. זו לא רק ידיעה פילוסופית עליונה ומופשטת אלא זו ידיעה מעשית שימושית, שמוסרים את הנפש "ומסתכנים" בשבילה: "אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלקי מערכות ישראל אשר חרפת. היום הזה יסגרך ה' בידי והכתיך והסירותי את ראשך מעליך... וידעו כל הארץ כי יש אלקים לישראל. וידעו כל הקהל הזה כי לא בחרב ובחנית יהושיע ה', כי לה' המלחמה, ונתן אתכם בידנו" (שם יז, מה-מז).

להודיע לדורות הבאים, כי **מלכות ישראל הנצחית, החיה והקיימת לעד, תתכונן ותתבסס מתוך ודאות אמונה בעוזה האלוקי, ומתוך התגברותה על אויביה המעיזים פניהם נגד ענינם האלוקי של ישראל בעולם.**

הרב ברוך תאנה

3. רוח גבורה

רוח הגבורה האלוקית המתגלה ביחידי סגולה, הולכת ומתפשטת בכל העם כולו. כדי להפוך את רוח החולשה שבעם לרוח חירותית מרוממת, לא די בהכרעת הרשעה ובהפלתה. לעומת הרחמנות על אויבים אכזריים שהתגלתה במלכות שאול, שרחם על אגג מלך עמלק, מתבקש כעת ההכרח "להתאכזר" על רשעים, ולהכריתם עד כלה. **כריתת ראשו של גלית**, ביטאה את אפסות תכליתם של הכוחות הגופניים שכ"כ הפילו אימה ופחד על ישראל.

הודאיות האלוקית של דוד בצאתה לפועל במלוא עוצמתה, הפילה את רוחם של הפלשתים "ויראו כי מת גבורם וינוסו" (שמו"א יז, נא). ולעומת זאת "ויקמו אנשי ישראל ויהודה וירעו וירדפו את הפלשתים" (שם נב).

ראש גלית הובא לירושלים, מקום המקדש ועיר המלוכה, למען יעמוד הכח המתנגד למלכות ישראל לזכרון מתמיד, כדי לעורר ולהצמיח כנגדו את מלכות ישראל השלימה, קמעא קמעא.

1. ערלת הפלשתים

שבעים אומות ברא ה' בעולם, כנגד כל כוחות החיים הטבעיים הנצרכים לבנין עולם ותיקונו. אולם נראה שהפלשתים אינם מכללם. ענינם של הפלשתים הוא להתנגד ליצירת מלכות בישראל, כדי לעורר את גבורת מלכותם של ישראל השלימה, כנגדם. הם מתאמצים להתנהג כעם, אף שאינם כאלה בטבעם, כקוף המתדמה להיות אדם. אין להם חבל ארץ משלהם, אלא הם רק מצירים את גבולם של ישראל. "יצב גבולות עמים – למספר בני ישראל" (דברים לב, ח), ומי שאין לו גבול עצמי משלו, אינו נחשב עם, ואינו לוקח חלק בתיקון העולם שע"י האומות.

לפיכך יש להבין כי הפלשתים נחשבים לפסולת של האנושות, כשם שהערלה היא הפסולת של הגוף. כריתת הערלה מגוף האדם היא מצוה, המגלה את קדושת החיים הטבעיים. ה"מילה" אינה מצוה אכזרית ואינה רשעות חלילה. להיפך ע"י כריתת הערלה, בא האדם לתיקונו ולבריאותו השלימה, הדר החיים ותוקף גבורתם מתגלים במלואם.

חבל עזה והפלשתיים

לכן בתנ"ך מכונים הפלשתיים על שם הערלה, ודוד אומר על גלית: "הפלשתי הערל הזה", (שמו"א יז, כו), ובקינת דוד על מות שאול הוא אומר: "פן תשמחנה בנות הפלשתיים פן תעלוזנה בנות הערלים" (שמו"ב א, כ). ואף שכל הגויים בכלל נחשבים כערלים "כי כל הגויים ערלים" (ירמיהו ט, כה; נדרים לא ע"ב), הפלשתיים בפרט נחשבים כערלת האנושות.

העם הישראלי הוא הפכס הגמור של הפלשתיים. הווצרותם כעם לא הוכרחה להיות בגלל סיבות גיאוגרפיות של ארץ, הם נבראו במחשבתו של הבורא מתחילה, וענינם ותכליתם האלקיים בעולם נודעו לאבות טרם נולד העם ונהיה, והתגבשות האומה והווצרותה היו דוקא בארץ מצרים – כדי לצאת משם, לתקן את העולם כולו במלכות ש-די, מתוך האחזותם בארץ ישראל, המיועדת להם עפ"י צו ה' והבטחתו האלוקית.

ולפיכך בכל ימי תקומת ישראל בארצו, נלחמים הפלשתיים בישראל כערלה זו האוטמת ועוצרת את קדושת החיים ועוזם מלהופיע. דוד המלך הנלחם למען גילוי קדושת החיים הישראליים בארץ, אומר: "כל גוים סבבוני, בשם ה' כי אמילם" (תהילים קיח, ז) – כנגד הגויים הסובבים את ישראל מרחוק להלחם נגדם, "סבבוני גם סבוני בשם ה' כי אמילם" (שם יא) – כנגד הגויים הקרובים לגבול ישראל, "סבוני כדבורים דועכו כאש קוצים, בשם ה' כי אמילם" (שם יב) – כנגד אותם הרשעים הנמצאים בתוך גבולות ישראל, השולחים את עוקצם בתוך הגוף הישראלי הקדוש. המלחמה נגדם מכונם בשם המילה – "אמילם", והיא נעשית בשם ה', לשם הופעת ענינם האלוקי של ישראל.

ראשיתן של מלחמות דוד אלו היה בכריתת ראשו של גלית, הפלשתי הערל, – בשם ה'. על גלית זה נאמר שיצא "ממערות (ממערכות) פלשתיים" (שמו"א יז, כג), ובארו חז"ל מאיזה שיא של טומאת עריות היה מוצאו: שהיו כל הפלשתיים מערים את זרעם באמו "הרפה", ונקראה "הרפה", על שם שהיו הפלשתיים דשים אותה כ"הריפות", או ששמה היה "ערפה", על שם שכולם עורפין אותה מאחריה כבהמה. גם דרשו חז"ל את שם עיר מוצאו של גלית – "גת", ללמד שהכל דשים את אמו כגת (סוטה מב ע"ב). להורות לנו את שיא הקלקול השחיתות הבהמתית, המכוערת והנבזית, שממנה יצאו גלית ושלשת אחיו

הרב ברוך תאנה

הענקים (ישבי, סף ואיש מדון). זהו גודל ועצמה גופנית המתפתחת ע"י שחיתות מכוערת ונבזית. ארבעת ענקים אלו הוכו והוכנעו ע"י דוד, במלחמות קשות ונוראות (שמו"ב כא, טו-כה), ובזאת הוסרה חרפת הערלה מעל מלכות ישראל.

גם שאול מתנה את נישואיי מיכל בתו עם דוד בכך שיביא "מאה ערלות פלשתים". ומסביר המלבי"ם (שמו"א יח, כה) כי לשם כך צריך היה דוד להלחם בהם, בלי עילה מיוחדת הנוצרת בשעת מלחמה, אלא רק בדרך של נקמה, למען הכריתם ולבזות את גופם. כי היודע את אופי רשעותם של הפלשתים, מבין שהכרתתם ואבודם היא מצוה, כמצות המילה, המיוחדת לישראל עם קדוש.

כמובן אין הכוונה להשוות לגמרי את רשעותם של הפלשתים דאז, לימינו, כי רק "סיגים" של אותה רשעות פלשתית חוזרת לעינינו בדורנו, ואת אותם מוקדי טרור ורשע עולמיים, הקמים כנגד ישראל, יש להכרית ולאבד עד כלה.²

ז. השמוש בתכונתם של הפלשתים

נצחון האויב באופן מוחלט הוא לעולם ע"י הכרת הכוחות והאמצעים החיוביים שבידו, וההשתמשות בהם בחכמה כנגדו עצמו. הכנעה זמנית יכולה להיות גם כאשר גובר הכח החזק על החלש ומכניעו, אך "נצחונו" נעשה רק כאשר המנצח קונה לעצמו את תכונותיו וצדדיו של המנוצח.³ גם במלחמותינו כיום אנו לומדים על דרכי החשיבה והלחימה של האויב, ומשתמשים בהן כנגדם, וכך עושים גם חכמים וחסידים גדולים ביחס למהות תכונותיהן של האומות בכללן.

2. ראה: הראי"ה קוק, עולת ראייה ח"ב, עמ' פב, ד"ה שהכה גויים רבים והרג מלכים עצומים.

3. ראה: הראי"ה קוק, עולת ראייה ח"א, עמ' רל-רלא, ד"ה והנצח.

חבל עזה והפלשתיים

1. החרב והמלכות

מנצחונו של דוד על הפלשתיים נשארה רק חרבו של גלית בידו (שמו"א כא, יז) אשר נשמרה בנוב עיר הכהנים, לזכר נצחנו הגדול (רד"ק). חרבו של גלית מבטאת את הכח המלחמתי של הפלשתיים, להשחית ולהרשיע, אולם דוד לקחה לעצמו, והשתמש בה להגנה על חייו ולמלחמותיו הרבות. "אין כמוה — תִּנְנָה לִי" (שם). **כח החרב הרשעה של הפלשתיים עבר לידי דוד, והיתה לו לעזר לכונן את מלכות הצדק לעולמים.**

אולם כרח המציאות גרם שתתהפך המציאות, וכי דוד יצטרך לברוח לארץ פלשתיים ולהסתתר ביניהם. במצב כזה ילמד דוד היטב את דרכם וענינם של הפלשתיים, וידע איך להלחם בהם: "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו" (קהלת ח, ט) — לעיתים שולטים כוחות הרשע המכונים כאן "אדם", בכוחות הקדושה של האדם, ונראה כאילו הרשע גובר ומנצח, אך לאחר זמן מתברר כי מצב זה היה לרעה להם, כי האדם החסיד והקדוש למד את דרכיהם והתחסן, והתגבר בהם ועל ידם עצמם- כנגדם.

דוד ברח לארץ פלשתיים מפני שאול, שרדפו עד מות (שמו"א כא, יא-טז). הפלשתיים ידעו היטב כי דוד הוא "מלך הארץ" האמיתי. הלא הוא אשר הכה את גלית, ולפי התנאי צריכים הם להיות לו לעבדים, גם המון העם הלא משבח את דוד יותר משאול "ודוד ברבבותיו". א"כ מפליא הדבר כיצד הצליח דוד להסתתר ולשרוד ביניהם! וגם מפליאות דרכי ההשגחה, על מה ולמה הוכרח דוד להגיע לידי כך?

אלא נראה לומר, כי ענינם של הפלשתיים היה לעכב ולמנוע את הופעת מלכות ישראל. ע"כ כאשר בא דוד והתנהג בשגעון וברוח שטות ולצון, עורר הדבר שמחה אצל הפלשתיים, וחשבו בליבם כי הנה הם הצודקים במאבקם, ולהם המלכות על הארץ, כי זה דוד הנחשב לאדוני הארץ השתגע ואחזתו רוח שטות. גם ניתוק מנהיג האומה מעמו וארצו כבר די להם, כל שכן יכולת שליטתם בו.

וסיבת הדבר היתה בגלל שמלכות ישראל דאז היתה מבזה ודוחה את דוד ואת צמיחת קרן מלכותו. ע"כ התגלה כנגד זה הצורך והערך הזמני שיש בשלטונם של הפלשתיים. **כי ככל שערך המלכות האידיאלית הוא שפל**

הרב ברוך תאנה

בעיני עצמנו, מתחזק ועולה הכח המתנגד למלכות ישראל — כחם של הפלשתים.

2. השטות והשגוון

חז"ל אומרים כי דוד מתחילה היה בז לשטות, כי היא דבר שאין לו ערך, אך הקב"ה הביאו למצב שיצטרך לה, ויתנהג כשוטה כדי להנצל וילקו"ש שמואל אות קלא). מענין הדבר, שדוקא בזמן בו ניתן ערך שקרי, זמני וחולף, לפלשתים, בכך שכאילו נתבטל נצחונו של דוד, וכאילו להם תהיה הארץ, — דוקא אז השתמש דוד ברוח השטות והשגוון כדי להנצל מידם. ומי יודע אם לא מכוונים הם הדברים? כי דוד התנהג באורח שטותי חד פעמי, להראות ולהוכיח כי לעיתים יש ערך גם לכוחות שליליים אלו, ובזה כיון להורות שכל ענינם של הפלשתים ומחשבותיהם הם רק רוח שטות ושגוון חולף, ומהרה יחלפו ויאבדו מן העולם. כי בהשתמש האדם בכוחות או במידות רעות — מתוך כונה טובה וטהורה, מתבטל כח הרע שבהם ומתהפך לטובה. (עיין גם עולת ראיה ב, עמוד שטו). כך אירע, שדוד היה צריך להתנהג כשוטה כדי להנצל מיד פלשתים, אך היתה בזה הוראה לדורות, כי כל מגמתם של הפלשתים היא שטות ושגוון של חוסר דעת, לעומת הופעת מלכות הנצח, מלכות בית דוד לעולמים.

3. הליצנות והצחוק

יש להוסיף לכך כי התכונה המיוחדת של הפלשתים מאז היא הליצנות. כך מפורש בגמרא (ע"ז יט ע"א) ביחס לאברהם "ובמושב לצים לא ישב" (תהלים א, א) — "שלא ישב במושב אנשי פלשתים, מפני שליצנים היו..." (עיין גם קהילות יעקב, ערך פלשתים). הליצנות היא שחוק של שטות וחוסר דעת, כח התנגדות לכל מוסר טוב וישר.

עוד בימי אברהם לעגו "ליצני הדור" שבארץ הפלשתים ואמרו כי: "מאבימלך התעברה שרה", וכי אין יצחק זרעו האמיתי של אברהם. כנגד זה נעשה "משתה גדול ביום הגמל את יצחק", בו הוכח והוברר ללא כל ספק כי אברהם הוא שהוליד את יצחק. (ע' לעיל פרק ו). כנגד ה"לעג" האוילי של הפלשתים התגלתה בעולם נשמתו של יצחק, על שם הצחוק, "צחוק עשה לי אלוקים". כח השמחה

חבל עזה והפלשתיים

האלוקית הבלתי תלויה במגבלות הטבע, מופיע בנשמות צדיקים כאלו, שקדושתם האלוקית אינה משועבדת למהלכים הטבעיים הרגילים. וכנגד כל הלועגים לישראל והשמחים במפלתן, נאמר "יושב בשמים ישחק, ה' ילעג למו" (תהלים ב, ד).

ח. נצחון הפלשתיים

כל סיפורי התנ"ך לפרטי פרטיהם, הן נבואות שנצרכו לדורות. **הדרכים הרבות והמשונות שבהן צומחת מלכותו של דוד, יש להן השלכה ולימוד רב למצבנו אנו, למבין ומשוה את הדברים.**

ע"כ יש להתבונן כי שהייתו הראשונה של דוד אצל אכיש מלך גת היתה קצרה ביותר, ואך כאשר שב דוד לתחומי ממלכת שאול שוב נרדף רבות, עד כי לא נותרה ברירה בידו אלא לחזור שנית לארץ פלשתיים. **"מלחמת האחים"** בין מלכות שאול הגדולה לבין דוד ואנשיו, אסור היה לה שתמשך יותר, וגם הלא **"אין סומכין על הנס"**, ואין דוד יכול להיות בטוח בהיותו נרדף ללא הפסק.

אך כיצד יסכים מלך גת הפלשתי לקיים את דוד בתוך ממלכתו?

דוד הצליח בדבר רק ע"י חכמה גדולה הנוגעת למחשבותיהם הפנימיות של הפלשתיים. על כן בא דוד אל אכיש כ"עבד עולם" והציע את עצמו כלוחם עבור הפלשתיים כנגד מלכות ישראל. בכך נגע בעומק מגמתם ורצונם של מלכי הפלשתיים- לשלוט בישראל ובארצם. רק כך הצליח דוד לרכוש את אמונו של אכיש: **"ויאמן אכיש בדוד לאמר, הבאש הבאיש בעמו בישראל, והיה לי לעבד עולם"** (שמו"א כז, יב). בכך התחזקו הפלשתיים באמונתם כי מלכות ישראל לא תתקיים, וכי תנאו של גלית לישראל **"והייתם לנו לעבדים"** הוא אשר יהיה בארץ, ע"כ גם שאר מלכי הפלשתיים השאירו את דוד במקומו, וכוונו את כל מלחמתם כעת רק נגד ממלכת ישראל שביד שאול. ללמדנו, כי ההכרח הזמני של דוד **"להשלים"** כביכול עם מציאותם של הפלשתיים, היה דוקא בסיס ליצירת צבאו של דוד ויסוד למלכותו העתידה.

הרב ברוך תאנה

צריך להבין, כי מציאותו של דוד במחנה הפלשתים חיזקה את רוחם של הפלשתים מחד גיסא, ורפתה את ידיהם של ישראל. מאידך גיסא, **עצם התנתקותו של דוד ואנשיו ממלכות ישראל גרם חולשת רוח ומבוכה של דכדוך, ונתן משנה-תוקף ביד אויבי ישראל לקום עליהם למלחמה.** כך גרמה חולשתו הלאומית של שאול ורדיפתו אחר דוד, להחלשת כוחו כנגד הפלשתים.

סיבות אלו גרמו לפלשתים לקבץ את כל מחנותיהם, למאות ולאלפים, במרכז הארץ באפק (כיום ליד ראש העין) ולהלחם בישראל. צבאותיהם חדרו עד עמק יזרעאל ולא היה מי שיוכל לעכב בעדם. אפילו דוד שהיה מתנהג כפלשתי בכל דרכיו, היה אמור לצאת ולהלחם נגד אחיו מבני ישראל! אף שהיה נאמן לישראל בכל ליבו, נאלץ מפני כורח השעה להצטרף לפלשתים במלחמתם נגד ישראל. רק מאת ה' נגרם, שלא האמינו בו מלכי הפלשתים לגמרי, ולא הסכימו שיצטרף עמם. ובעוד הוא נפרד מצבא הפלשתים, הוזעק למלחמה בצקלג כדי להציל את אנשיו ובני משפחתו, שנלקחו בשבי העמלקים.

כך אירע כי בעוד שאול ובניו וכל צבאו נופלים ונכנעים תחת ידי הפלשתים, התקוממה והתעלתה מלכותו של דוד בנצחוננו על העמלקים ובשחררו את אנשיו מתוכם, ובקחתו שלל רב מאד, עד כדי יכולת לשלחו לכל ערי יהודה ל"ברכה משלל אויבי ה'" (שמו"א ל, כו; ראה עקידת יצחק שער כח).

ומענין הדבר, כי לעומת מה שכרת דוד את ראש גלית והביאו לירושלים, לזכרון גבורת התקוממות מלכות ישראל — הרגו הפלשתים את שאול ובניו בהר הגלבע, והוקיעו את גופותיהם על חומת בית שאן הכנענית. ולעומת "רחמנותו" של שאול על העמלקים, ובפרט על אגג מלכם, נגרם הדבר שנער עמלקי יגמור את מיתתו של שאול. ובו בזמן ששלח דוד משלל ה' לכל ערי יהודה, להודיע על הצלחת נצחונותיו- שלחו הפלשתים "לבשר את עצביהם ואת העם" על נצחונם את שאול ובניו (דהי"א י, ט).

להורות לדורות עולם, כי **המלכות האידיאלית מיסודה היא, זו הלוחמת בגבורה אדירה, מתוך אמונה שלימה בה', להשמיד עד כלה את יסודות**

חבל עזה והפלשתיים

הרשע הפלשתיים, כדי להופיע ולהודיע את ענינם האלוקי של ישראל בעולם. ורק בזאת לא תמאס מלכותנו, ותיכון לנצח נגד כל הקמים עלינו לכלותנו.

ט. ההתקפה על ירושלים

ירושלים היא ליבם של ישראל, ועיני כל יהודי אליה נשואות. ירושלים משפיעה עלינו אחדות של אהבה ואחווה, ועושה את כולנו חברים. ירושלים הוכנה מראש מקדם להיות בירת ישראל, מקדש מלך עיר מלוכה. ע"כ אחרי שהומלך דוד למלך על כל ישראל, והתאחדו ישראל כעם אחד, הלך דוד וכבש את ירושלים. "וישמעו פלשתים כי משחו את דוד למלך על ישראל, ויעלו כל הפלשתים לבקש את דוד" (שמו"ב ה, יד). לעומת התעצמות כח מלכות ישראל בידי דוד, התעצמו גם הפלשתים, וערכו כעת מלחמה במרכז הארץ, כנגד המקום היותר יקר ומקודש בעיני כל יהודי – "ירושלים".

"וישמע דוד וירד אל המצודה, ופלשתים באו וינטשו בעמק רפאים" (ה, יז-יח). במלחמה זו מודגש איך דוד שואל בה' על כל צעד שהוא עושה, כל התקפה מותנית בסדר השגחה האלוקי: "וישאל דוד בה' לאמר: האעלה אל פלשתים התתנם בידי, ויאמר ה' אל דוד: עלה, כי נתן אתן את הפלשתים בידך" (שמו"ב ה, יט).

המלחמה על ירושלים היתה ודאי קשה ביותר, אף כי התנ"ך אינו מרבה לספר לנו זאת. דוד יודע כי ללא השגחה אלוקית ישירה לא יוכל לפלשתים, על אף ניסיונו הרב, העצמה והתוקף שכבר רכש לעצמו עד כה. על כן אחרי שהצליח להכות בהם בפעם הראשונה, אמר: "פרץ ה' את אויבי לפני כפרץ מים" (שם כ), כלומר "מה' היתה זאת, כי אני במעט עם הכיתי עם רב כזה" (רד"ק).

בהתקפתם השניה של הפלשתים נוסה דוד ע"י ה', אם ימתין מלהשיב מלחמה עד שיהיה לו סימן בראשי האילנות הסמוכים למחנה פלשתים, כי ה' החל במלחמה נגדם, "וכיון שראו פלשתים את דוד ואנשיו, והן שולטין ושולחין יד בנו. אמר להם דוד: אם עתה אנו נלחמים בהן, אנו חייבים מיתה

הרב ברוך תאנה

בידי שמיים, שכך הזהירנו הקב"ה שלא אלחם עמהם... מוטב שנמות זכאים, ואל נמות חייבים" (מהר"י קרא, עפ"י המדרש). אז יצא ה' לפני מחנה דוד והכה במחנה פלשתים, ודוד גם הוא הכה "את פלשתים מגבע עד באך גזר" (שמו"ב ה, כה).

במלחמות דוד נגד הפלשתים התגלו הגבורים שבעם. שלשת הלוחמים הנועזים ביותר הוכיחו את יכלתם דוקא במלחמתם בפלשתים. כי רק לעומת העזות הפלשתית הנוראה יוכח מי הוא גבור אמיתי. על אלעזר בן דודו מסופר למשל, כי "הוא קם ויך בפלשתים עד כי יגעה ידו... ויעש ה' תשועה גדולה ביום ההוא" (שמו"ב כג, י).

כך גם מסופר כי במלחמה הנוראה של הפלשתים על ירושלים, "חית פלשתים חונה בעמק רפאים" (שם יג), "ומצב פלשתים אז בית לחם" (שם יד). דוד שנולד בבית לחם, נזכר בטבעיות החיים וחירותם בהיות בית לחם יהודית, משוחררת ועצמאית, וכעת היא לכודה וכנועה בידי פלשתים. אז גילה את רצונו כי תהיה בית לחם משוחררת באמרו "מי ישקני מים מבאר בית לחם אשר בשער" (שם טו). עפ"י חז"ל רמוזים בביטוי זה למודים נוספים (רות רבה ה, א), אך לפי הנראה מפשוטם של הפסוקים, דוד בקש מים טבעיים מבור בית לחם, מים המחיים אדם צומח ובהמה. אז הראו שלשה גבורים את כחם ומסירות נפשם לדוד, והרגו בהם והבקיעום עד שהביאו מים לדוד.

רק אז **כשקמה והתבססה מלכות דוד – נכנעו הפלשתים לגמרי תחתיו.** "אחרי כן ויך דוד את הפלשתים ויכניעם, ויקח דוד את מתג האמה מיד פלשתים" (שמו"ב ת, א). וברבות הימים קם שלמה בנו תחתיו. "שלמה היה מושל בכל הממלכות מן הנהר ארץ פלשתים ועד גבול מצרים, מגישים מנחה ועובדים את שלמה כל ימי חייו" (מלכים א ה, א). אז באה המנוחה הנכספת והתגשם השלום העולמי המבוקש – "כי הוא (שלמה) רודה בכל עבר הנהר, מתפסח ועד עזה, בכל מלכי עבר הנהר, ושלום היה לו מכל עבריו מסביב... וישב יהודה וישראל לבטח, איש תחת גפנו ותחת תאנתו... כל ימי שלמה" (שם ד-ה).

חבל עזה והפלשתיים

י. סופם של הפלשתיים

שפלת החוף הדרומית פרוחה ושגשגה מאד, בהיות הפלשתיים כנועים תחת ידי מלכי ישראל. מסופר למשל, כי היתה תקופה של רעב בא"י במשך שבע שנים, והיו היהודים הולכים לשפלת חוף זו מפני השבע הכלכלי שהיה שם (מלכ"ב ה, ב-ג). גם ידוע כי חבל ארץ זה מבורך בגשמים, בכמות מרובה מאד.

ברכת ה' ליצחק "וימצא בשנה ההיא מאה שערים, ויברכהו ה'" (בראשית כו, יב), החלה בארץ ההיא, לישראל ההולכים ומתחזקים בה.

אז הגיע הזמן להפוך את "ערי הפלשתיים" לערי גבול ומבצר של האומה הישראלית, כנגד מצרים שבדרום. זו היתה שליחותו המיוחדת של עוזיהו מלך יהודה: "ויצא וילחם בפלשתיים, ויפרוץ את חומת גת ואת חומת יבנה ואת חומת אשדוד, ויבנה ערים באשדוד ובפלשתיים. ויעזרהו האלוקים על הפלשתיים ועל הערבים..." (דה"ב, כו, ו-ז). השם "עוזיהו" מורה על ענינו ותכליתו, להוסיף עוז ועצמה לאומה הישראלית. ואכן כל ימי "דרשו את ה' – הצליחו האלוקים" (שם ה).

אולם ההשגחה האלוקית שמרה על הישות הפלשתית, כרצועה וכמקל, לכל עת שיסורו ישראל מדרך ה'. עוד בימי נדב המלך, בנו של ירבעם בן נבט מלך ישראל, מרדה העיר גבתון הפלשתית, והמצור הארוך (24 שנים) שהושם עליה להכניעה, לא הועיל, עד ימיו של עמרי מלך ישראל.

גם בימי אחז שהרשיע בעונותיו מאד, הרימו הפלשתיים ראשם ונלחמו בישראל. ובעוד אחז פונה אל מלכי אשור לעזרה מצפון, — "פלשתיים פשטו בערי השפלה והנגב ליהודה, וילכדו את בית שמש ואת אילון ואת הגדרות...וישבו שם כי הכניע ה' את יהודה בעבור אחז מלך ישראל..." (דה"ב כח, יח-יט).

נצחונות אלו הביאו את הפלשתיים לידי שמחה גדולה, כאילו הצליחו להוכיח שאף אחרי תקומת ישראל במלכות דוד ושלמה, עדיין ידם על העליונה, ולהם הארץ. אז "בשנת מות המלך אחז" התנבא עליהם ישעיהו בדבר ה': "אל תשמחי פלשת כלך, כי נשבר שבט מכך (מלכות בית דוד), כי משרש

הרב ברוך תאנה

נחש (אחז) יצא צפע (חזקיה) ופריו שרף מעופף" (ישע' יד, כט).

"דרך נחש כך הוא" – מבאר המהר"י קרא – "כשמוסיף ימים מוסיף גבורה, ונקרא צפע, וכשמזקין עוד מוסיף גבורה ונקרא פתן, ואח"כ נקרא שרף שקורין דרקון". כך יהיה ענינם של ישראל, לפי הנבואה בדבר ה' שמכל מלחמה יוסיפו עוד גבורה ועוד עצמה. (ע' עולת ראיה ח"ב עמוד קע).

דבר ה' והבטחתו היא שאחרי אחז יקום המלך חזקיהו, ואחריו בהמשך הדורות והשנים, בדורות של גאולה, יקום המשיח. "מבני בנוהי דישי יפוק משיחא" (תרגום). על חזקיהו המלך נאמר ש"הוא הכה את פלשתים עד עזה ואת גבוליה, ממגדל נוצרים עד עיר מבצר" (מלכים ב יח, ח). ובסדר עולם רבה (פרק כ) מובא כי "מיום שנפלו פלשתים בימי חזקיה לא זקפו יותר ראשם". (ובגירסא אחרת: "לא העמידו עד היום").

גלות ישראל מעל אדמתם היתה גם הסיבה להכרתתם הסופית של הפלשתים ואבודם. זאת מאחר שלא היה צורך בהם להתנגד למלכות ישראל עוד. ירמיהו התנבא עליהם כי "באה קרחה אל עזה, נדמתה אשקלון" (ירמיהו מז, ה). לאמר, ימחקו הפלשתים מעל בימת ההיסטוריה וידום קולם.

כבוש הפלשתים נעשה ע"י פרעה בתחילה ואח"כ ע"י נבוכדנאצר מלך אשור, וכדלהלן: בתחילה בא נבוכדנאצר (מהצפון) וצר על ירושלים, אז עלה פרעה מלך מצרים (מדרום) להדפו ולהלחם כנגדו, הוא הגיע עד עזה וכבשה. נבוכדנאצר נבהל מכך ונסוג חזרה לארצו, אז חזר גם פרעה למצרים. אח"כ בא נבוכדנאצר בשנית ונלחם בפלשתים הנשארים "עד כלותו אותם". בכך אבדו ונכרתו הפלשתים מן הארץ כליל, והתקיימה הנבואה "כי שודד ה' את פלשתים, שארית כפתור" (ירמיהו מז, ה).

יא. הנבואות לעתיד לבוא

עובדיה הנביא מוסר כי באחרית הימים "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש יהיה..." (עובדיה א, יח), ובהמשך "ירשו הנגב את

חבל עזה והפלשתיים

הר עשיו והשפלה את הפלשתיים", (שם יט), כלומר "ישראל היושבין בדרומה של א"י ירשו את הר עשיו שהוא במיצר דרום, ואילו בני השפלה ירשו את ארץ פלשתיים, ואת הר אפרים ואת הר שומרון" (רש"י). דברים אלו מלמדים אותנו דעת, כי באותם המקומות, וכעין אותם העמים, שקמו והצרו לישראל מימי קדם, תהיינה התנגדויות והתקוממויות דומות, וכנגדם יעלו מושיעים בישראל, ובגבורת אמונתם ירשו את ארצם.

כך מפורש גם בנבואת ישעיהו (יא, יג-יד), שאחר אסוף נדחי ישראל וקבוצם בארץ ישראל, ישבו ישראל באחדות ממלכתית אחת בארץ ישראל, "אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצור את אפרים". ואח"כ "ועפו בכתף פלשתיים ימה" מפרש רש"י ש"יעופו וירוצו ישראל שכם אחד על הפלשתיים אשר הם במערבה של ארץ ישראל". כדי להלחם בפלשתיים דרושה הסכמה ואחדות ממלכתית. הפלשתיים יהיו הראשונים מבין כל העמים שיאספו להלחם נגד ישראל, ונגדם ילחמו ישראל ויכניעום.

ע"פ הגאון מוילנא (בפירושו לחבקוק ג, טז) רמוזה הכנעת הפלשתיים לעתיד לבוא גם בנבואת בלעם. בלעם מתאר את מלחמותיו של מלך המשיח נגד מואב אדום, ואח"כ מוסיף "וירד מיעקב והאביד שריד מעיר" (במדבר כד, יט) בלי להסביר נגד איזה עם מדובר. הגר"א מסביר שהכונה **לפלשתיים** "שמנעו שלטון וממשלה מישראל"⁴.

רש"י מפרש רק כי מדובר על מלך המשיח שנאמר בו "וירד מים עד ים". אך בעל הטורים מעיר שהמלה "וירד" כתובה רק שתי פעמים בתנ"ך כולו, ללמדנו שנבואת בלעם זו מכוונת על התפשטות מלכות ישראל האידיאלית מים עד ים. אכן נראה לומר כי "וירד מיעקב" רומז על הפלשתיים הנמצאים במערבה של א"י, הוא הצד המכונה "ים", ועל שמם נקרא הים התיכון — ים פלשתיים. (דורשי רשומות אומרים גם כי "והאביד שריד מעיר", בגימטריא "בפלשתיים"). א"כ מבואר כי לעתיד יהיו לישראל אויבים מכיוון מערב, הצד

4. ראה באריכות: הרב צבי ישראל טאו, "נהלת בעזד", אמונת עתנו, חלק א, עמ' קכה-קמ.

הרב ברוך תאנה

המכונה "ים", והם יהיו בתכונת הפלשתים הקדמונים, ואותם יצטרך מלך המשיח להכניע ולאבד.

יב. ההתיישבות באשקלון בתקופת המשנה

חבל עזה הוא שמה הישראלי של "ארץ פלשתים". מאז נשמדו הפלשתים הפך חבל ארץ זה למרכז התיישבות ישראלית. אולם לא בכלל. בתקופת בית שני התפשטה קדושת ההתיישבות עד **לאשקלון**, ולא עד בכלל. ומאז חורבן הבית ועד ימינו התקשרו היהודים יותר ויותר דוקא לעיר המרכזית בקדושתה מבין חמשת הערים, — **עזה**. כאילו נשמרה עיר זו לתקומת מלכותם של ישראל באחרית הימים דוקא, וכדלהלן:

יש להבין כי שיבת ציון שבימי עזרא ונחמיה, היתה מעיקרה ברישיון האומות ע"כ נקבעו גם גבולות א"י אז לפי מקומות יישובם של ישראל, שהיתה בתפישת חזקה ולא בכבוש ובמלחמה. רק לפי מקומות הישוב נקבעה קדושת הארץ למצות, עד ימינו ימי הגאולה השלישית, בהם תשוב הארץ לאומה הישראלית, ותתקיים ההבטחה האלוקית במילואה: "ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים (מזרח ומערב) וממדבר ועד הנהר" (דרום וצפון).

בירושלמי (שביעית פ"ו ה"א) מבואר שהתיישבות יהודים היתה רק עד "גני אשקלון". מזה מסיקים חז"ל כי אשקלון עצמה היתה מחוץ לתחומי ההתיישבות, ולא חלות בה המצוות התלויות בארץ.

כך גם פסק הרמב"ם (הל' תרומות א, ז-ט), אע"פ שלשונו צריכה ביאור: "ארץ שהחזיקו בה עולי מצרים: מאשקלון שהיא לדרום א"י ועד עכו שהיא לצפון", "אבל עכו חוצה לארץ כאשקלון". ומבואר ברדב"ז ובכסף משנה שם, **שאשקלון נחשבת כחוץ לארץ מבחינת עולי בבל בלבד**, אבל ודאי שהיא בתחומי גבולות עולי מצרים. וכפי שכבר התברר לעיל, נכבשה אשקלון ע"י שבט יהודה, ואח"כ בימי דוד ושלמה. כך גם במפורש סובר רבנו תם (גיטין ב ע"א ד"ה ואשקלון), כי למרות שאשקלון נכבשה בתחילה ע"י ישראל בעלותם ממצרים – "עולי בבל לא כבשוה".

חבל עזה והפלשתיים

נמצא שהעיר אשקלון הִוּתָה סימן גבול דרומי – מערבי של א"י, בימי הבית השני. וע"כ היא נזכרת כגבול לגיטין "מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום" (משנה גיטין א, א).

אעפ"כ מצאנו שחז"ל נתנו לה דינים מיוחדים כא"י, **ועשאה כעין מובלעת של א"י בתוך התחום שמחוץ לארץ**. על כן "נמנו חכמים על אויר אשקלון וטהרוהו". שלא יחשב כאוירו הטמא של ארץ העמים, אלא אוירה טהור, וכהנים יכולים ללכת בה, בלא חשש טומאה כמו בארץ ישראל. גם רבי יהודה הנשיא "נמנה על אשקלון ופטרה מן המעשרות" (רמב"ם הל' תרומות א, ה), כלומר קבע רבינו שאין דינה של אשקלון כדין ערי חו"ל הסמוכים לא"י, שחייבים בתרומות ומעשרות בשנה השביעית מדרבנן, כדי שיסמכו עליהם עניים, אלא **לאשקלון דין עיר של א"י, שפטורה בשביעית מתרומות ומעשרות**.

נמצא שרק עד פרוורי אשקלון התחזקו ישראל והתיישבו, בימי הבית שני, ע"כ רק עד אותו מקום התקדשה א"י למצוות, אך **מאשקלון ודרומה לא היתה התיישבות קבועה וחשובה, ע"כ עוד לא זכה אז חבל ארץ זה להתקדש בקדושתה הברוכה של א"י**.

יג. עזה

והנה מכל חמש ערי הפלשתיים זכתה עזה להיות העיר הנבחרת, במשך הדורות, שבה התיישבו היהודים ביותר. ראשית ההתיישבות בעזה החלה ע"י יונתן החשמונאי שכבש את העיר, וע"י שמעון החשמונאי שהושיב בה יהודים. בזמן מרד בר כוכבא התקוממו גם יהודי עזה במלחמה נגד הרומאים, ע"כ טיטוס המושל הרשע בבואו לדכא את המרד, נאלץ לבוא אל עזה תחילה כדי להכניע את המרד. **כי עזה היתה "מפתחה של א"י"**, בהיותה על פרשת דרכים בין מצרים למרכז א"י ועל שפת הים. אחרי נצחון הרומאים נערך בעזה יריד עבדים גדול בו נמכרו חיילי בר כוכבא, לסוחרי המדינות השונות, שבאו לשמוח במפלתן של ישראל.

ברבות השנים, של הגלות, חזרו יהודים ונאחזו בערי הקודש שבישראל, ובכללן בעזה. תקופה ארוכה היו רק שלושה מרכזי התיישבות יהודיים

הרב ברוך תאנה

בא"י, בירושלים, בטבריה ובעזה. **עזה התקדשה על ידי יהודי הדורות כאחת מערי הקודש שבארץ ישראל. אף כי לא נחשבה עד כה כעיר ישראלית עפ"י המסופר בתנ"ך.** ויש להזכיר את ר' ישראל נג'ארה שהיה רב העיר עזה, והוא מחבר השיר "י-ה ריבון עולם", ממזמורי השבת שנתקדשו ע"י ישראל, ונכתב בלשון נוכח כלפי רבש"ע. וכן יש להזכיר את ר' אברהם אזולאי סבו של החיד"א שכתב בעזה את הספר הקדוש "חסד לאברהם" על קדושת הארצות והנשמות).

התקשרות היהודים אל העיר עזה, היתה בבחינת צפית גאולה, לתוקף מלכות ישראל ולהופעת קדושת אדמתה. אך לא היתה חזקה מספיק: הישוב היהודי בעזה התחזק ונחלש חליפות, פעמים רבות, בגלל שנויי השלטון שבמאות השנים, המוסלמי, התורכי, המצרי והבריטי. שארית הישוב שנשארה בה בימי השלטון הבריטי ניצל מפרעות הערבים בתרפ"ט, רק בנס ותושיה. התנגדות הנוצרים, המוסלמים ושאר הכובשים להאחזות היהודים בעזה מוכיחה את חשיבות קדושת המקום ליהודים, ואף גרמה ליהודים להוסיף ולהתחזק בה.

יד. המלחמות לשחרור עזה

עזה נחשבה לעיר הדרומית מערבית החשובה ביותר בא"י, לישראל, עוד בתקופת התנ"ך. אך קדושתה המיוחדת היתה צריכה לשמש לישראל כעיר מבצר ומגן נגד התרבות המצרית, וכנגד התפשטות תרבויות נוכריות הבאות ממדינות הים. מכאן, קדושת עיר זו לא זכתה להתברר במשך תקופת המלכים והנביאים שבתנ"ך, באשר מאות שנים נלחמו ישראל עד הגיעם אל שלימות הופעת מלכות בית דוד, שעל ידה זכינו לירושלים עיר המקדש לנצח בלב הארץ והאומה. **הזיקה לעיר עזה ולסביבותיה הלכה והתחזקה דוקא בשנים שלאחר החורבן,** על כן היתה עזה מתחילתה עיר פלשתית, מוקד לישות הפלשתית הלוחמת להצר את עצמאותם של ישראל.

ייסוד מדינת ישראל הינה ראשית צמיחת גאולתנו השלישית. יחד עם התקיימות דברי הנביאים על קבוץ הגלויות ושיבת ציון, חזרו והתעוררו גם הכוחות המתנגדים לשלטון ולממשלה בישראל. מיד בהכרזת המדינה פלשו המצרים לאורך החוף הדרומי במטרה לדכא את זקיפות הקומה הישראלית. אמנם ב"מלחמת העצמאות" שבתש"ח לחמו צבאות ישראל והדפו את המצרים

חבל עזה והפלשתיים

אל מעבר לעיר אשקלון. המקום בו כותרו המצרים מכל עבר, ובו נכנעו לצבא ישראל כונה אז "רצועת עזה", והיווה מכאן ואילך מקום פליטה לפליטים ערביים. סירוב המצרים לספח "רצועה" זו לארצם יצר את הבסיס הפלשתינאי באזור. כך צמחו כבר בתחילת שנותיה של המדינה ארגוני "פדאיון" שהיוו את הבסיס המתנגד למלכות ישראל בארץ מאז ועד עתה.

יש לזכור כי יסוד הארגונים הפלשתינאים החל כבר בשנת תרצ"ו, בזמן העליה הגדולה לא"י. ע"י עליה זו רבו היהודים בארץ ישראל, ותביעת השלטון היהודי על הארץ נעשתה לתביעה שיש בה ממש. אז החלו הערבים המוסלמים ובראשם "המופתי" להתסיס ולעשות תעמולה כנגד "הישות היהודית" בארץ. מכח אותה תסיסה "פלשתינאית" שבהר הבית – מקום המקדש נעשו פרעות, שתחילתן בכותל המערבי שבירושלים והמשכן בחברון ובכל הארץ, וסופן בעזה. מכח אותה תסיסה "פלשתינאית" נחקק, נקבע ופורסם ה"ספר הלבן" האוסר על יהודים לעלות ולהתיישב בא"י.

"רצועת עזה" בידי המצרים וארגוני הטרור היתה מרכז רשע טרוריסטי אכזר, שפגע בליבה של האומה במרכזי הישוב שבשפלה. אז יצא צבא ישראל ב"פעולת עזה" ע"י הצנחנים, וב"מבצע קדש" שלאחריה נכבשה עזה ע"י ישראל. רוח הלחימה וגבורת הצבא במלחמות אלו נשאבו מכוחו של שמשון, **ידע אז כל ישראל את האמת ההיסטורית, הנעלמת והבלתי מוסברת כי ארגוני טרור אלו הם המשכם של אותם פלשתיים קדומים.** ע"כ בראש דפי הפקודות של המטה הקרבי נרשם אז בראש הדף: מוות לפולשים. היחידות הצבאיות קראו לעצמם "שועלי שמשון" ושיר שרו החיילים כך: "האזינו מצרים לשירו של שמשון, הוא בישר את הקץ לפלשתיים, האזינו היטב למקלע לרימון שיר המות לחיל הפולשים" (והפזמון "שועליו של שמשון").

אמנם רגשות אמיתיים אלו לא היו מבוארים בשכל ובדעת ולא היו מוסברים בצדקת דרכינו וביושר מעשינו. עוד לא זכינו אז כי תתחזק אמונתנו בכוחנו העצמי, בצורה מבוארת עפ"י דרכה של תורה ובהירות אמונה. לכן

הרב ברוך תאנה

עפ"י תביעת האומות נסוג אז ישראל מ"רצועת עזה" והמצרים שבו ושלטו במקום כבתחילה (בניגוד גמור להבטחתם לאו"ם ולישראל שלא יעשו כן). עברו שנים, ושוב לקראת מלחמת ששת הימים שבשנת תשכ"ז, התגרו המצרים בישראל. המצרים פינו מרצועת עזה את אנשי האו"ם שהיו בה והציבו שם יחידות של "צבא שחרור פלשתינאי". התגרות זו היתה גם כן אחת הסיבות למלחמת-ירושלים, בששת הימים. כבימי המלכים עת הרגישו הפלשתים כי מלכות ישראל עומדת להתחזק ולהתרחב הקדימו וניסו להצר להם ולסכל עצם. במלחמת ששת הימים נשתחררה ירושלים תחילה. מאת ה' היתה זאת שצבא ישראל שחרר את ערי הקודש שלו, רק בשלב השני שאחרי עצמאותו, וערים אלו נכבשו אחרי כיבושה של ירושלים תחילה. לאמר, **מכח קדושתה של ירושלים יתקדשו גם שאר ערי יהודה וישראל, חברון ושכם, עזה סיני והגולן. כי קדושתה של ארץ חיינו אחת היא, וכשאנו זוכים לירושלים אנו זוכים גם לכל המקומות המקודשים מכחה.**

טו. עזה — עוזה של ישראל

עזה נקראת על שם העוז המיוחד רק לישראל. ישראל בפרט הם העזים שבאומות (ביצה כה ע"ב). עוז הוא ביטוי לכח וגבורה, ועצמה טבעית אדירה. החיים הטבעיים שלנו ראוי שיהיו תמיד מלאים עוז וגבורה, בין ביחיד ובין באומה.

יש הבדל בין ישראל לעמים ביחס לרדיפה אחרי התעצמות החיים בעוז וגבורה. לעמים הרדיפה אחרי הכח גורמת גאות כפירה, כאילו הם אדוני הארץ, ולהם הכח והממשלה, ובזה הם סרים מאחרי האמונה בה' ומאחרי דרכיו המקודשות. בתרבות האנושית בה' מצטיירת ומובנת האמונה בה' ע"י רגשות כניעה של חולשה ופחד, וע"כ ע"י תהליך התעצמות וצבירת כח עולמי הם נעשים יותר יותר כופרים ומורדים בה'.

אך בנשמות ישראל טבועה הידיעה כי אלוקים אמת, הוא מקור הברכה ומקור שפע החיים, העוז והעוצמה. ע"כ אנו יודעים כי ה' הוא "הנותן לנו

חבל עזה והפלשתיים

כח לעשות חיל", וכי "אל ישראל – הוא נותן כח ותעצומות לעם, ברוך אלוקים".⁵

ע"כ אין ההתעצמות המדינית, צבאית וכלכלית שלנו סותרת את מלוא האמונה בה' במלוא מובנה ותודעתה. ולהיפך, ככל שנוסיף הכרה והבנה בעניין ייחודי האלוקי, כן נסיף עוז ועצמה. כי יסוד העוז הלאומי שלנו הוא רק באלוקים. ואין עוז אלא תורה. ע"כ עלינו ללמוד את העוז המיוחד לנו, כי רק בו נתמלא חיים ישראליים אלוקיים אמיתיים – "דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד".⁶

בתחילת הטור אורח חיים סימן א, מובאת הדרכת חז"ל: "הוי עז כנמר" (אבות ה, כד), ומעירים חכמינו על כך, שהרי כתוב "עז פנים לגהנם ובושת פנים לגן עדן" (ע' מהר"ל בדרך החיים שם). ומבאר מרן הראי"ה קוק (במצוות ראייה אר"ח א, א), כי שני מיני עזות הם: אם הרגשת העזות היא טבעית ופנימית בנפש, הרי זו מידה שלילית מאד, כי האדם מרגיש את עצמו בעל יכולת באופן מנותק ממקור החיים האלוקי, ובזה הוא מתמלא ברגשות מרד וחוצפה נגד כל קדוש וטהור, כל דבר חכמה ומוסר אלוקיים. זוהי עזות פנים שהיא מקור החוצפה כנגד ישראל, ובפרט כנגד אנשי התורה שבישראל: "עזי פנים הם העומדים בכל דור נגד יסוד התפשטותה של הקדושה העליונה ודעת ה' בעולם... אלה שהם בכל מהותם נגד התורה והשפעת קדושתה בעולם" (עולת ראייה ח"א עמוד פא). אותם שעזות החיים מצויה בהם בצורה טבעית אנושית, – לא מתוך מקור החיים האלוקיים – הם המכונים "עזי פנים" והם היורשים גיהנום. אך לעומת זאת המשתמש בכוחות החיים, ובעזות ובגבורה רק מתוך ידיעה כי ה' – הוא הנותן לנו עוז ותעצומות, וכוחות אלו הינם רק לצורך חיזוק הקדושה, התאמצות בקיום המצוות ושלימות בהופעת ממלכתיותם של ישראל, הרי זהו ערך נעלה מאין כמוהו. אנחנו העזים שבאומות, "הן עם כארי יקום וכלביא יתנשא", כי עוז חיינו טבוע בנשמותינו החצובה ממרומים. **לכן חובה עלינו**

5. ראה: הראי"ה קוק, עולת ראייה ח"א עמוד ריד.

6. ראה: עולת ראייה ח"א, עמוד רא.

הרב ברוך תאנה

להיות עלינו עזים כנמר כנגד כל המלעיגים עלינו בעבודת ה' המיוחדת לנו
(עפ"י הרמ"א או"ח א, א, א). **וכנגד כל המתקוממים כנגדנו.**

העיר עזה שבידי הפלשתים היתה מרכז הלעג על ישראל, ומרכז מדיני של התקוממות נגד מלכות ישראל, בכל הדורות. גם היום מהווה עזה מרכז לפליטה הערבית, הנושאת את רעיון הטרוריסטי המרושע נגד מלכות ישראל וממשלתם בארץ.

לעומת זאת, עזה שבידי ישראל, הינה בטוי לידיעתנו והכרתנו כי כוחנו הצבאי המדיני הכלכלי והפוליטי, הוא רק מאלוקים. כי רק מתוך אמונה עמוקה כי ה' הוא הנותן לנו כח לעשות חיל ומלחמה, (עי' דרשות הר"ן, דרוש עשירי), וכי ה' הוא הנותן עוז ותעצומות לעם, נזכה להתישב בה. עזה היא עמדת הכח שלנו, כמרכז רוחני בדרום-מערב הארץ, כנגד התרבות המצרית והפלשתינאית, הלועגת ליחודנו הלאומי.

ברית שלום לעולם לא תיכון בין שתי מגמות הפכיות. רק כשנתמלא כולנו בהכרה ותודעה בדבר עוזנו האלוקי, יתקיים בנו "ה' עז לעמו יתן" – ו"ה' יברך את עמו בשלום".